

Ünite 10: Turizm ve Etkileri

Giriş

Turizm, dünyanın en büyük endüstrilerinden biridir. Hem küresel hem de yerel olarak birçok alanda etkili olmaktadır. Bunları;

- Ekonomik,
- Sosyal,
- Kültürel ve
- Diğer etkiler olarak sayabiliriz.

Genel olarak turizm; ziyaretçileri çekmenin, onların ulaşımını sağlamanın, konaklatmanın ve nezaketle onların ihtiyaçlarını karşılamanın bilimi, sanatı ve ticareti olarak adlandırılabilir. İnsanlar yalnızca boş vakitlerini değerlendirme, eğlence ve dinlenme amaçlı seyahat etmemekte, bunlara ek olarak iş, konferans, toplantı, fuar vb. için de seyahat etmektedirler.

Turizm, öncelikle ekonomik bir sektör olarak bir bölgede ekonomik büyümeyi, istihdam yapısını ve oranını, mal ve hizmetlere olan arz ve talebi, turizm faaliyetleri için gerekli olan hizmetleri belirlemektedir. Kültürel olarak da bölge toplumunun gelişmesi ve zenginleşmesi sağlanmaktadır. Aynı zamanda da turizm, kaynak ve çekicilikleri koruma ve sürdürülebilir şekilde kullanma amacıyla çevreyi korumakta ve zenginleştirmektedir.

Birçok kişi turizmin etkilerini;

- Ekonomik kazançlar,
- Vergi kazancı ve
- İş olanaklarının artması olarak bilmektedir.

Ancak bu etkiler çok daha fazla alanda gerçekleşmektedir. Bunları;

- Turist kaynaklı ve
- Destinasyon kaynaklı nedenler

olmak üzere iki ana nedene ve

- Ekonomik etkiler,
- Çevresel etkiler,
- Sosyal etkiler,
- Kültürel etkiler ve
- Diğer etkiler

olmak üzere de beş alt etki grubuna ayırabiliriz.

Turizm Etki Konularında Farklılık

Turizmin etkisi, şiddeti ve yönü kişiye, gruplara ve siyasi yapılara göre değişebilir. Bu grupların bir kısmı çevresel etkileri önemserken başka bir grup kültürel etkilerini daha önemli görebilir. Turizmle ilgili düzenlemeler büyük uzlaşmalar gerektirdiği için turizmin etkileri konusunda birey ve toplumların tutumlarının bilinmesi önemlidir.

Turizmle ilgili uygulamalarda doğru politikalar ve planlamalar geliştirilmesi turizmin olumlu etkilerinin artmasında ve olumsuz etkilerinin azalmasında en önemli faktörlerden biri olarak kabul edilebilir.

Başarılı turizm uygulama örnekleri incelendiğinde;

- Doğru politika,
- Doğru planlama ve
- Doğru uygulamalar görülmektedir.

Doğru planlama uygulamaları ile toplumların turizmin olumlu yönlerini görme ve bunlardan faydalanma olanakları artarken olumsuz yönlerinin de azaltılabileceği ve kontrol edilebileceği konusunda anlayışlar geliştirilebilir. Ancak planlamanın ehliyetli kurum ve kişiler tarafından yapılması önemlidir. Bu süreçte toplumun ve turizm endüstrisi paydaşlarının katkısı da çok önemlidir.

Turizmin Etkileri

Bir toplumda turizmin olumlu etkilerinden faydalanmak ve olumsuz etkilerini minimuma indirmek için öncelikle olası etkileri tanımlamak gerekmektedir. Turizmin etkilerini ve alt sınıflamalarını belirlemek aynı zamanda bir toplumda turizmin gelişmesi konusundaki alanları da belirlemek anlamına gelmektedir. Toplum turizmin her etkisi ile karşılaşmak durumunda kalmayabilir. Turizm türleri farklı etki alanları da ortaya çıkarabilmektedir. Örneğin bazı turizm türleri yalnızca doğal alanları etkileyebilir.

Turizmin etkileri boyut ve düzey açısından etki kaynakları ile doğrudan bağlantılıdır. Etki kaynaklarını bilmek ve turist-yerel toplum, yerel toplum-çevre arasındaki karşılıklı etkileşimin nasıl gerçekleştiğini bilmek aynı derecede önemlidir. Etki kaynaklarını genel olarak;

- Turist faktörleri ve
- Destinasyon faktörleri olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

Turist faktörleri içerisinde;

- Turist sayısı ve türü,
- Demografi,
- Ulaşım,
- Destinasyonda kalma süresi,
- Geliş ve gidişlerin kitle halinde olması,
- Yerel halkla bağlantılar,
- Etnik ve ırksal özellikler,
- Ekonomik özellikler,
- Seçilen aktiviteler,
- Yerel dil ve aksanları konuşabilme kapasitesi ile
- Turistleri taklit etme olarak sayılabilir.

Destinasyon faktörleri;

- Yerel ekonomik durum,
- Ekonominin çeşitlendirilmesi,
- Yerel halkın turizme dahil olma düzeyi ve yerel turizm liderlerinin tutumu,
- Turizm gelişiminin mekânsal/alansal özellikleri,
- Ev sahibi toplum kültüründeki canlılık,
- Toplumda istikrarlı yaşam geçmişi,

Ünite 10: Turizm ve Etkileri

- Turizmin gelişme hızı,
- Turist tarafından kullanılan çevrenin hassaslığı ve
- Toplu taşıma seçenekleri olarak sayılabilir.

Turizmin Ekonomik Etkileri

Özellikle 1960'lerden itibaren turizmin ekonomik önemi daha iyi anlaşılmış ve hızlı bir şekilde gelişmeye başlamıştır. Turizm sisteminin karmaşıklığı, turizm faaliyetlerinin ekonomik etkilerinin çok fazla sektöre yayılmış olması, doğrudan ve dolaylı etkilerinin bulunması bu etkinin hem anlaşılmasını hem de analizini zorlaştırmaktadır.

Turizmin gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülke ekonomileri üzerinde ekonomik etkileri vardır. Bu etki bölgelerin gelişme özelliklerine göre farklı düzeylerde gerçekleşmekte ve bölgenin gelişmişliği arttıkça turizmin ekonomik etkisi de artmaktadır.

Turizmin ülke ekonomisine olumlu etkileri şöyle sıralanabilir:

- Gelir ve yaşam standartlarını artırır.
- Yerel ekonomiyi güçlendirir.
- İş olanaklarını artırır.
- Yatırımları geliştirmeyi ve altyapı harcamalarını artırır.
- Vergi gelirlerini artırır.
- Kamu hizmetlerinin altyapısını geliştirir.
- Ulaşım altyapısını geliştirir.
- Alışveriş olanaklarını artırır.
- Ekonomide doğrudan, dolaylı ve uyarılmış etkisi olur.
- Turizm yoluyla ekonomiye giren gelir, ekonomi içinde dolaşarak büyür.
- Yeni ticaret olanakları geliştirir.
- Döviz kazandırma ve ödemeler dengesi üzerine olumlu etki yapar.

Turizmin ülke ekonomisine olumsuz etkileri ise şöyle sıralanabilir:

- Ürün ve hizmetlerin fiyatlarında artışlara neden olur.
- Ev ve arazi fiyatlarında artışlara yol açar.
- Yabancı çalışanların istihdamında artışlar olur.
- İlave altyapı harcamaları gerekir (su, kanalizasyon, enerji, yakıt, sağlık vb.).
- Yol bakımı ve ulaşım sistemi maliyetlerinde artış ortaya çıkar.
- Mevsimsel turizm istihdam yapısında risklere yol açar.
- Kârların genellikle yöre dışına aktarılması gerçekleşir.
- Düşük ücretli işler çoğalır.
- Bölgesel enflasyon ve arazi spekülasyonu artar.
- Dış alım eğilimi artar.

Türkiye, 1980 yılında ülkeye gelen 1.288.000 turistten 326 milyon dolar turizm geliri sağlamaktayken özellikle son 20 yılda dünya turizm pazarında anlamlı bir yer edinmeye başlamış ve günümüzde turist sayısı bakımından dünyada 6. sıraya, turizm gelirleri açısından 12. sıraya yerleşmiştir. Türkiye'de turizm, ağırlıklı olarak kitle turizmine dayanmaktadır. 2007-2012 döneminde ziyaretçi başına harcama ortalama 784 dolar seviyesinde seyretmiştir. Bu çerçevede Türkiye sahip olduğu imkânları geliştirme çabası içindedir. 2014 yılında turizmin Türkiye ekonomisine doğrudan katkısı 82.1 milyar, toplam katkısı 209.6 milyar lira olarak gerçekleşmiştir.

Turizmin Sosyal Etkileri

Turizmin sosyal etkisi toplumda turizm yoluyla sosyal, kültürel ve politik normlarındaki ve buna bağlı olarak bireylerin psikolojisindeki değişimleri kapsamaktadır. Ziyaretçi ve ev sahibi toplum arasındaki etkileşim ve her birinin bireysel yaşamında, aile ve toplum yapısında, yaşam şeklinde ve yaşam kalitesindeki etkileri turizmin sosyal etkileri olarak incelenmektedir. Bu yolla aynı zamanda turizm tercihleri, eğilimleri ve turizm gelişimi de incelenmektedir. Turizm yarattığı refah, turist davranışları ve istekler, destinasyonların yaşam döngüsü, iş olanakları ve türleri gibi faktörler nedeniyle hem ziyaretçinin hem de yerel toplumun sosyal yapısında önemli etkiler yaratmaktadır. Bu etkiler *olumlu veya olumsuz* olarak gerçekleşebilir.

Bu etkileri;

- Birey,
- Aile ve
- Toplum üzerine olan etkileri şeklinde incelemek mümkündür.

Bir turist belirli bir yere seyahat ettiğinde sadece *coğrafi* olarak değil, *sosyal ve kültürel* olarak da yabancı bir çevre ile karşılaşır. Bu süreçte ziyaretçi çeşitli problemlerle karşı karşıya kalabilir. Bunun yanında yerel halkla turist arasındaki sosyal ihtiyaçlar, normlar, iletişim sembolleri ve yöntemler oldukça farklıdır. Bu belirsizlikleri yaşamak isteyen turistler olabileceği gibi yaşamak istemeyenler de olabilir. Bu süreçte turistler ve yerel bireyler arasında etkileşimler olması ve turistlerin bunlardan etkilenmesi mümkündür.

Bir diğer etki de turizmin aile üzerine etkisidir. Tatil süreçlerinde hem aileler hem de çocuklar yeni deneyimler yaşayarak olgunlaşırlar. Seyahat öncesi hazırlıklar, seyahat sırası ve tatil deneyimi her zaman eğlencelidir. Aile seyahatleri aynı zamanda eğiticiidir. Tatil planlı ve eğitim içerikli ise o düzeyde faydalı olabilir. Bu süreçte seyahat danışmanları bu faydanın oluşmasında önemli rol üstlenmektedir.

Diğer yandan seyahat ülke insanlarının diğer insanları daha iyi anlamalarını ve değerlendirmelerini sağlamaktadır. Ziyaretçilerin gelmesi yerel halkın yaşam şeklini de değiştirebilmektedir. Yerel halkın ziyaretçilerin

Ünite 10: Turizm ve Etkileri

kültüründen etkilenmesi de mümkündür. Dolayısıyla her iki toplumun da yaşam şeklinin, tutumlarının ve değer yargılarının değişmesinde turizm önemli bir etkiye sahiptir. Kimi zaman da yerel halk ve turistler birbirine düşebilir. Yerel halk kendilerinin kullanım imkanına sahip olmadığı olanaklara turistlerin sahip olmasına sinirlenebilir. Bu durumun izlenmesi ve varsa olumsuz tutumların giderilmesi gerekmektedir.

Turizmin Kültürel Etkileri

Kültür, genel olarak bizim kim olduğumuzdur. Kimliğimizi şekillendirmekte, insanlar arasında saygı ve hoşgörüyü geliştirmekte, insan hayatını geliştirmekte, yeni işler yaratmakta, diğerlerini anlamlandırmaya içselleştirmeye yardımcı olmakta, geçmişimizi korumaya ve geleceğimizi anlamlandırmaya yardım etmekte ve insanların donanımlarını artırmaktadır. Kültür, turizmi etkilediği gibi turizm uygulamaları da yerel kültürü etkilemektedir.

Kültür, ülkenin bir dış turizm pazarına turizm ürünü olarak sunulması durumunda sunulma şeklini, içerik, kalite ve değerini belirlemede en önemli belirleyicidir. Çünkü, turizm pazarında bir bireyin destinasyon hakkındaki algısı imajı belirler. İmaj ise bir destinasyon kültürünün dış pazardaki algısından başka bir şey değildir. Ürünün içeriğini, bu destinasyon kültürünün yarattığı;

- Soyut ve
- Somut varlıklar (çekicilikler) oluşturmaktadır.

Bu varlıklar (çekicilikler);

- Geçmişten gelen kültürel miras şeklinde olabileceği gibi
- Günümüzdeki kültürün sanat, edebiyat, müzik, mimari ve teknoloji şeklindeki varlıkları da olabilmektedir.

Tüm bu miras ve günümüzle ilgili varlıkların bir yöreye, bir döneme veya belirli bir topluluğa bağlı olarak sunulmasına "*kültür turizmi*" diyebiliriz. Kültür turizmi günümüzde dünya turizminin %40'ını oluşturmakta ve giderek büyümektedir.

Kültürün ülkenin kimliğini ve değerlerini belirleme durumu, kültürde yaşanacak değişimin yönünün ve boyutunun da sürekli bilinmesini gerekli kılmaktadır. Kültürdeki değişim bir anlamda yaşam şeklinin ve kalitesinin değişmesi ile ilgilidir. Turizm diğer ekonomik etkinlikler gibi yaşam kalitesini etkilemektedir. Yaşam kalitesinin etkilenmesi iki ana faktör tarafından gerçekleştirilmektedir. Bunlar;

- Turist-yerel halk etkileşimi ve
- Turist endüstrisinin gelişimidir.

Kültürel değişim üzerinde en güçlü belirleyicilerden biri "*sürdürülebilirlik*" kavramı ile olmaktadır. Sürdürülebilir turizmin temel unsurları ise;

- Ekonominin canlılığı,

- Çevreye duyarlı olması ve
- Sosyo-kültürel açıdan uygunluktur.

Bu açıdan turizmde sürdürülebilir planlama çok önemlidir. Bir toplum sürdürülebilir bir turizm istiyorsa ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel hususları dikkate almalıdır.

Turizmin kültürel yapı üzerindeki etkisi büyük oranda geleneksel fikirler, normlar ve kimliklerin değişmesi üzerinde olmaktadır. Bu etki yalnızca yerel halk kültürünün değişmesi ya da baskılanması anlamına gelmemektedir. Turistlerin tarafında da genellikle bir değişim söz konusu olmaktadır. Turizm her iki taraf için de genel olarak bir takım *olumlu ve olumsuz etkiler* yaratmaktadır.

Turizmin Çevresel Etkileri

Turizmdeki hızlı büyüme oranları, turizmin çevresel etkilerinin de tartışılmasına neden olmuştur. Doğal ya da insan yapısı olsun, *çevre*, turizmin en önemli bileşenlerinden biridir. Çevrenin kaliteli ve sürdürülebilir olması turizm için temel niteliktedir. Bu oldukça karmaşık bir durumdur. Zira turizm endüstrisi yaşamak için gerekli uygulamalarıyla çevreyi olumsuz etkilerken, diğer yandan ürün geliştirme, rekabet etme ve değer yaratma kaygıları nedeniyle çevreyi korumaya ve geliştirmeye çalışmaktadır.

Turizmin çevreyle etkileşimi dikkatle izlenmeli ve doğaya zarar vermesi önlenmelidir. Eğer bu yapılmazsa destinasyon zaman içerisinde turist çekme özelliğini kaybedecektir. Eğer turizm ve uygulandığı çevre sürdürülebilirlik ilkelerine göre planlanırsa ekosisteme vereceği zarar en aza inecektir. Özellikle Dünya Turizm Örgütü, kurulduğu 1975 yılından bu yana turizm kaynaklarını koruma konusunda önemli çalışmalar yürütmektedir. Özellikle eko turizm, doğaya dayalı turizm, doğa turizmi gibi uygulama türleri ile bu çalışmalar daha iyi anlaşılmaya başlamıştır.

Çevre ile turizm ilişkisi sürekli ve bir coğrafyada turizmin gelişmesi, çevreyi koruma düzeyine ve taşıma kapasitesinin doğru belirlenmesine bağlıdır. Turizmin çevresel etkilerinin olması kaçınılmazdır. Turizm nedeniyle yollar, limanlar, havaalanları, turizm tesisleri ya da turizm alanları inşa edilmektedir. Bu uygulamaların doğa üzerinde de çeşitli etkileri (hava, toprak, deniz kirlenmesi, doğal yaşam alanı kaybı vb.) olmaktadır. Dolayısıyla, çekicilikler ve kaynaklar turizm açısından hayati önemde olduğundan, bunların korunması için çeşitli yol ve yöntemler geliştirilmektedir.

Turizm, çevreyle ilgili olumsuz etkilerine karşın çevre korumaya ve yoksulluğun azaltılmasına olumlu katkılar da yapmaktadır. Bu katkıları,

- Biyolojik çeşitliliklere parasal kaynak sağlayarak,
- Toplumla doğa-çevreyi yakınlaştırarak,
- Çevresel problemler için farkındalığı artırarak yapmaktadır.

Ünite 10: Turizm ve Etkileri

Turizm açısından önemi nedeniyle birçok doğal alana koruma yasaları çıkartılmakta ve çeşitli koruma statüleri (milli park, doğa koruma alanı vb.) geliştirilmektedir. Sürdürülebilir turizm modeli uygulanan bölgelerde *koruma-kullanma modeli* ile yeni ve sürdürülebilir gelir kaynakları yaratılmakta ve aynı zamanda koruma geliştirilmektedir.

Turizmin Diğer Etkileri

Turizmin, yukarıda anlatılanlar dışında;

- Kalabalık ve tıkanıklık,
- Hizmetler,
- Vergiler ve
- Toplumların tutumları üzerinde de etkileri bulunmaktadır.

Turizm genel olarak belirli alanlarda ve mekânlarda yoğunlaşma eğilimindedir. Bu durum o bölge ve alanların çabuk bozulmasına ve etkilenmesine neden olmakta, bu da o çevrenin yeniden düzenlenmesini gerektirmektedir. Fakat bu düzenlemelerin en önemli sonucu bazen mekânın ya da alanın gerçek dokusundan uzaklaşmasıdır. Bu düzenlemeler sırasında belirli veya tahmin edilemeyen insan ve taşıt hareketliliği sınırlı bir alana çekilebilir ve bu da genelde tıkanıklık ve kalabalıkla sonuçlanır. Bunun sonucunda da stres, sıkıntı, öfke ve diğer olumsuz tutumlar gelişebilir. Kitle halinde gelen kalabalıklar yerel sakinlerin gündelik etkinlik ve pratiklerine (alışveriş, kamu hizmetleri vb.) engel teşkil edebilir. Yine turizm, bölgede kirliliğe, kalabalığa ve altyapı yetersizliğine yol açabilir.

Turizm, normalde toplum tarafından görülmeyen birçok tesis ve rekreasyon olanaklarını yaratır. Genel olarak birçok hizmetin de ortaya çıkmasını sağlayabilir. Ancak geleneksel hizmetler de turist istekleriyle başa çıkmak zorunda kalabilir. Elektrik, su, yakıt ve diğer hizmetlerin sağlanmasında geçici, mevsimsel ya da kalıcı sorunlar ortaya çıkabilir. Birçok ülke bu baskıyı iyi yönetememe sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Türkiye turizminin en önemli destinasyonlarından biri olan Antalya'da da benzer sorunlarla karşı karşıya kaldığı bilinmektedir.

Turizm nedeniyle vergi ve gelir kaynakları artabilir. Birçok şehirde ilave vergiler konulmaktadır. Turizm nedeniyle şehirde kalmaktan, ülke çıkışlarına kadar birçok alan vergilendirilebilmektedir. Bu gelirler de altyapıya ve diğer alanlara yatırımlar şeklinde dönerek yerel halkın yaşam kalitesini artırabilmektedir.

Bir yere ziyaretçilerin ilgi duymaları ve deneyimleri sonucunda mutlu olmaları aslında yerel halk için gurur kaynağıdır. Ziyaretçilerin ilgileri ve beğenileri hem yerel toplumun hem de yerel kaynakların fark edilmesine ve teşvik edilmesine yol açar. Turizm kaynakları bir yerde yaşamayı daha çekici ve eğlenceli yapabilir. Ancak bu tüm toplum tarafından aynı şekilde değerlendirilmeyebilir ve çeşitli çatışmalar ve engellemeler ortaya çıkabilir. Halk ve turistler arasında görüş ve isteklerde ayrılık olabilir, bu da

gerginliğe, kızgınlığa ve engellemelere yol açabilir. Kültürün etkilenmesi sonucu yerel halk "*sahte bir kültürle*" (*phony culture*) yaşamak durumunda kalabilir. Yerel halk dışlanma ve yabancılaşma ile karşılaşabilir. Dolayısıyla bu gibi durumlar için de pro-aktif bir yaklaşım sergilenmeli ve oluşabilecek olumsuz durumlara yönelik önlemler alınmalıdır.